

O'ZBEKISTONDA "OPEN BANKING" BANK BIZNES MODELIDAN FOYDALANISH ASOSLARI

Safarov Muslimbek Ahmadovich

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi Biznesni boshqarish (Master of Business Administration-MBA) Banking sirtqi ta'lim shakli magistr talabasi

Annotatsiya: "Open Banking" bu banklashtirilgan bank sohasida amalga oshirilayotgan bir biznes modelidir. Bu model orqali banklar, mijozlar va boshqa tashkilotlar o'rtasidagi ma'lumot almashinuvi va integratsiyani yaxshilashni ta'minlaydi. Ochilgan banklashtirilgan bank texnologiyalari va standartlari yordamida, mijozlar bank ma'lumotlariga erishishlarini va ulardan foydalanishlarini boshqa xizmat provayderlarga, tashkilotlarga yoki ichki o'zbekiston banklari o'rtasida osonlashtiradi. O'zbekistonda "Open Banking" bank biznes modelidan foydalanishning asoslari quyida ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Open Banking, Bank, Model, Regulativlar, API, Xizmat provayderlar, Startaplar, Ma'lumotlar himoyasi, Integratsiya, Mijozlar

O'zbekistonda "Open Banking" bank biznes modelidan foydalanishning asoslari quyidagilar kiradi.

1. API (Application Programming Interface): "Open Banking"ning asosiy qismi API-lardir. API, bankning tizimi bilan ma'lumot almashinuvi va integratsiya qilish uchun yordam beradigan dasturiy interfeyslardir. Banklar mijozlarga o'z ma'lumotlariga erishish uchun API-lar orqali kirish beradi.

2. Ma'lumot almashinuvi: Ochilgan banklashtirilgan bank tizimlari, mijozlar tomonidan berilgan ruxsat asosida, ma'lumotlarni boshqa xizmat provayderlarga (masalan, to'lov tizimlari, hisob-kitob tizimlari, kredit rejalaridagi tashkilotlar) berishadi. Bu, mijozlar uchun oson va tez to'lov jarayonlari va boshqa xizmatlarni taqdim etishni osonlashtiradi.

3. Kooperatsiya: Ochilgan banklashtirilgan bank modeli banklar, tashkilotlar va startaplar o'rtasida kooperatsiyani kuchaytiradi. Bu, yangi xizmatlarni yaratish, innovatsiyalar va mijozlarga yaxshi tajriba taqdim etishga imkon beradi.

4. Mijozlar uchun yaxshi tajriba: "Open Banking" bank biznes modeli, mijozlarga bank tizimlariga oson kirish, hisob-kitob-ma'lumotlarni o'zgartirish, xizmatlarni taqdim etish va tezlik bilan to'lovlar qilish imkonini beradi. Bu model orqali mijozlar o'zlariga mos keladigan xizmatlardan foydalanishlari uchun banklarni tanlash va o'zlariga qulay bo'lgan xizmat provayderlarga ruxsat berishlari mumkin.

5. Xavfsizlik: "Open Banking" bank biznes modeli, ma'lumotlarni himoya qilish va xavfsizlikni ta'minlashga katta e'tibor beradi. Ochilgan

banklashtirilgan banklar, ma'lumot almashinuvi va integratsiya jarayonlarida xorijiy taqdim etilgan xavfsizlik standartlarini amalga oshirishadi. Bu, mijozlar va tashkilotlar uchun ma'lumotlarni himoya qilish va xavfsizlikni ta'minlashda ishonchli muhit yaratadi.

"Open Banking", o'zbekiston bank sohasidagi innovatsiyalar va taraqqiyotning bir belgisi sifatida ko'rinadi. Banklar, bank tizimlarini ochish orqali mijozlarga yaxshi tajriba taqdim etish va boshqa xizmat provayderlar bilan kooperatsiya qilish orqali yangi imkoniyatlardan foydalanishlari mumkin.

"Open Banking" modelini boshlash uchun quyidagi qadamlarni taklif qilinadi.

1. Shartnoma va regulativlar: Bank uchun "Open Banking" modelini boshlashdan avval o'z davlatdagi shartnoma va regulativlarni tushunish kerak. Bank, ma'lumotlarni himoya qilish, mijozlar tomonidan ruxsat olingan ma'lumotlarni qanday ishlashni ta'minlash va boshqa to'lov provayderlar bilan xizmatlarni integratsiya qilish kabi masalalarni tahlil etishga majbur. Shuningdek, davlat tomonidan taqdim etilgan "Open Banking"ni reglamentlashtirgan qonunlarga rioya qilish lozim.

2. IT-infrastruktura va API-lar: "Open Banking"ni amalga oshirish uchun bankning IT-infrastrukturasini o'zgartirish va API-lar (Application Programming Interface)ni o'rnatish kerak. Banklar, mijozlar va boshqa tashkilotlar bilan ma'lumot almashish uchun osonlik bilan kirish va ma'lumotlar almashish imkonini ta'minlaydigan API-lar yaratishlari kerak. API-lar, ma'lumotlarni o'zaro almashishni, xizmatlar va tizimlar bilan integratsiyani osonlashtiradi.

3. Xizmat provayderlar va startaplar bilan hamkorlik: Banklar, "Open Banking"ni boshlash uchun xizmat provayderlar va startaplar bilan hamkorlik qilishlari tavsiya etiladi. Bu tashkilotlar banklarga innovatsiyalarni olib keltirish, yangi xizmatlarni integratsiya qilish va mijozlarga taklif etishda yordam berishi mumkin. Banklar, xizmat provayderlar va startaplarni tanlash va ularga integratsiya imkoniyatini taqdim etishda davlatni reglamentlariga rioya qilishlari kerak.

4. Ma'lumotlar himoyasi: "Open Banking" banklarga mijozlar tomonidan berilgan ma'lumotlarni himoya qilishni o'z ichiga oladi. Banklar, ma'lumotlar himoyasining yuqori darajada bo'lishini ta'minlash uchun zarur xavfsizlik protokollari va texnologiyalarni o'rnatishlari kerak. Bu, mijozlarning ma'lumotlari to'g'risidagi ishonchini oshirish va ma'lumotlarni yolg'iz va xavfsiz saqlash imkonini beradi.

5. Mijozlarni ma'lum qilish va tashvishlarni bartaraf qilish: Banklar "Open Banking"ni boshlashdan oldin mijozlarga bu yangiliklarni ma'lum qilish va ularning tashvishlarini bartaraf qilish uchun kommunikatsiya strategiyasini belgilashlari kerak. Mijozlarga "Open Banking"ning foydalarini, xavfolarni yechish usullarini va ma'lumotlarining himoyasini tushuntirish, ularning

savollari va muammo-hallari uchun aloqador kanallarni taqdim etish katta ahamiyatga ega.

6. Progress monitoring va adaptatsiya: Banklar "Open Banking"ni boshlagandan so'ng progress monitoring va adaptatsiya jarayonini olib borishlari kerak. Bular o'zgaruvchan xizmatlarni taklif qilish, mijozlarning talablariga javob berish, integratsiya muammolarini yechish va ma'lumotlar himoyasi muammolarini bartaraf qilishni o'z ichiga oladi.

Xulosa: Open Bankingning amalga oshirilishi xususiy boshqaruv, transaksiyalarni avtomatlashtirish va innovatsiyalar rivojlanishini oshiradi. Banklar hamkorlik qilish orqali yangi startaplar va innovativ xizmatlar bilan o'zlarini yanada rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bular hammasi Open Bankingning asosiy maqsadlari va foydalari bilan bog'liq. Bu model banklar va mijozlar uchun ma'lumot almashish va xizmat integratsiyasini osonlashtiradi va bank sohasidagi innovatsiyalarni yanada rivojlantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Bessis, J. (2010). Risk Management in Banking. Wiley.
2. Boot, A., Thakor, A., & Udell, G. (1991). Secured lending and default risk: Equilibrium analysis, policy implications and empirical results. *The Economic Journal*, 101(406), 458-472.
3. Cerqueiro, G., Ongena, S., & Roszbach, K. (2011). Collateralization, Bank Loan Rates, and Monitoring: Evidence from a Natural Experiment. *Journal of Money, Credit and Banking*, 43(6), 1113-1132.
4. Dietrich, A., Wanzenried, G., & Cole, R.A. (2015). Why are net-interest margins across countries so different? *Journal of Banking & Finance*, 54, 67-92.